

ספ העצם - תשובות

תרגיל 1 - גזרת המרובעים

חלק א

לפניכם שני משפטים ובהם מילים מודגשות:

1. הפלפל דאג שהמזון שיקבלו הנוסעים יהיה טרי.
 2. עניין חשוב זה נידון בשיתוף מנהיגי הציבור ופרנסיו. (פרנס)
- א. חפשו במילון את משמעותן של המילים והעתיקו את משמעותן למחברתכם.
ב. ציינו את השורש של כל אחת מן המילים המודגשות ואת משקלן המשותף.
ג. שבצו כל אחת מן המילים במשפט משלכם.
- א. כלכל - עובד הממונה על המזון, השירות וכ' שמקבלים הנוסעים במטוסים או באוניות.
פרנס - מנהיג, אדם העוסק בצורכי הציבור ופועל לטובתו.
ב. כלכל"ל, פרנס"ס - קטל

חלק ב

לפניכם קבוצות של משפטים ובהם מילים מודגשות:

1. (א) המוצר החדש מפרסם בחוצות העיר.
(ב) מנהיג מבריטניה הוזמן להדלקת נר חנוכה בבית הנשיא.
 2. (א) המתאגרף הצליח לזכות במקום הראשון באליפות הארצית.
(ב) הוא מתאגרף כבר מגיל צעיר.
 3. (א) הקול המעצבן של האזעקה החריש את אוזניי.
(ב) פקק התנועה בדרך הביתה מעצבן אותי.
- א. ציינו ליד כל משפט את חלק הדיבור של המילה המודגשת.
ב. חפשו שלוש מילים נוספות שכל אחת מהן יכולה להשתייך לפחות לשני חלקי דיבור ושבצו אותן בתוך משפטים.

1. (א) פועל, (ב) שם תואר

2. (א) שם עצם, (ב) פועל

3. (א) שם תואר, (ב) פועל

תרגיל 2 - גזרות האסורים (אפ"ן אפוי"3)

חלק א - נתחו את השמות שלפניכם לשורש, למשקל ולמשמעות. (חפ"נ - חפ"צ)

- 1 - הקטלה-ש"פ הפעיל, 2- אקטלה-ש"פ הפעיל, 3- הקטל-ש"פ הפעיל, 4- מקטיל-בעל תפקיד/תכונה, 5- מקטל/מקטל/מקטל-מקום, 6- מקטלת/מקטלת-כלים, 7- מקטול-כלים, 8- מקטל-כלים, 9- מקטלה-כלים, 10- מקטלה/מקטלה-ש"ע מופשט, 11- מקטלת-ללא משמעות מיוחדת, 12- מקטל-ללא משמעות מיוחדת 13- מקטלה-ללא משמעות מיוחדת, 14- מקטל-ש"ע מופשט או שם פעולה של קל (הערה: יש להבחין בין מקטלה - 9 לבין מקטלה - 13)

1	הַבֵּט	2	הַצָּגָה	3	הַזְעָה	4	מְטִיף	5	הַצָּבָה
	נב"ט 3		יצ"ג 1		ז"ע 1		נט"פ 4		יצ"ב 1
6	מַגֵּב	7	מַצָּבָה	8	מְסוֹר	9	מַגְבֵּת	10	מַצִּיל
	נג"ב 8		יצ"ב 9		נס"ר 7		נג"ב 6		נצ"ל 4
11	מַפֵּל	12	מַצֵּת	13	הֶטֶל	14	מְסוֹק	15	אֶגְדָּה
	נפ"ל 5		יצ"ת 8		נט"ל 3		נס"ק 7		נג"ד 2
16	מְכָר	17	מְקַח	18	הַפְּלָה	19	מַגְפָּה	20	מְסִיק
	נכ"ר 14		לק"ח 12		נפ"ל 1		נג"פ 13		נס"ק 4
21	הַצְתָּה	22	מַצְקָת	23	מְטַע	24	מְסַכָּה	25	הַגְעָה
	יצ"ת 1		יצ"ק 6		נט"ע 5		נס"כ 9		נג"ע 1
26	מַפְלָה	27	הַשָּׂג	28	מַפְלֵת	29	הַסָּעָה	30	מַקְבֵּת
	נפ"ל 10		נש"ג 3		נפ"ל 11		נס"ע 1		נק"ב 6

חלק ב - נתחו את השמות שלפניכם לשורש, למשקל ולמשמעות. (כל המשקלים - כל הגזרות שנלמדו עד כה)

1. הקטלה-ש"פ הפעיל, 2. אקטלה-ש"פ הפעיל, 3. הקטל-ש"פ הפעיל, 4. קטול-ש"פ פיעל, 5. קטלה - ש"פ פיעל, 6. התקטלות-ש"פ התפעל, 7. מקטל/מקטל/מקטל-מקום, 8. מקטלה-מקום, 9. מקטול-כלים, 10. מקטל-כלים, 11. מקטלה-כלים, 12. מקטלה-כלים, 13. מקטלת/מקטלת-כלים, 14. קטלת-מחלות, 15. קטלן - בעל מקצוע, 16. מתקטל - בעל עיסוק, 17. קטל - בעל מקצוע, 18. מקטל - בעל תכונה

1	הַבְעָה	2	מַצָּגָת	3	פְּרִנְסָה	4	מַצָּבָה	5	הַתְּלַבְּטוֹת
	נב"ע 1		יצ"ג 13		פרנ"ס 5		יצ"ב 11		לב"ט 6
6	מַצֵּת	7	מְטַע	8	דְּלֻקָּת	9	מַגְבֵּת	10	הַצָּגָה
	יצ"ת 10		נט"ע 7		דל"ק 14		נג"ב 13		יצ"ג 1
11	מִתְאַגֵּרף	12	צָבַע	13	פְּרִסוּם	14	מְרַכֵּז	15	מְסַכָּה
	אגר"פ 16		צב"ע 17		פרס"מ 4		רכ"ז 7		נס"כ 11
16	חַבְלָן	17	מְקוֹשֵׁשׁ	18	מְתַסַּבֵּף	19	אֲבָטָלָה	20	תַּקְנָה
	חב"ל 15		נק"ש 9		תסב"כ 18		בט"ל 2		תק"נ 5
21	גְּדוּל	22	מְחַלֵּף	23	מְחַשֵּׁב	24	מְסַפְּרָה	25	הַתְּאַרְגְּנוֹת
	גד"ל 4		חל"פ 7		חש"ב 10		ספ"ר 8		ארג"נ 6
26	מְזַרְקָה	27	שְׁחָרוּר	28	רְבִרְבָּן	29	כְּלָבֵת	30	מְכוּשֵׁשׁ
	זר"ק 12		שחר"ר 4		רבר"ב 15		כל"ב 14		נכ"ש 9

תרגיל 3

מהו השם היוצא דופן מבחינת המשקל בכל אחת מן השורות?
 ציינו את משקלו של השם היוצא דופן ואת משקל שאר המילים. (כל המשקלים - כל הגזרות שנלמדו)

משקל השאר	משקלה	המילה					
מקטלה / מקטלה	מקטלת	מקטרת	מחלקה	מטרה	מפקדה	מקטרת	1.
קטלת	מקטלת	מצקת	בצקת	חזרת	מצקת	אדמת	2.
מקטל	מקטלת	מגבת	מגבת	מצת	מגב	מלחם	3.
מקטלת/מקטלת	קטלת	רכבת	מחצלת	רכבת	מברשת	מקבת	4.
התקטלות	הקטלות	היתקלות	הדלדלות	התקלות	התלכדות	הצטמצמות	5.
מקטלת	קטלת מחלה	מתנת = כאב באגן התחתון	מתנת	מצגת	מצקת	מגבת	6.

תרגיל 4

בחרו את התשובה המתאימה על פי הנדרש בכל סעיף וסעיף.

- המצגת שהכין התלמיד הייתה מעניינת. כל תלמידי הכיתה הלכו להצגה.
 - בחרו במשפט שהנאמר בו אינו נכון.
 - למילים מצגת והצגה שייכות לאותו המשקל.
 - למילים מצגת והצגה אותו שורש.
- בחרו את המשפט שהנאמר בו אינו נכון.
 - המילים השקה ובקשה שייכות לאותו משקל.
 - המילים השקה ונשק נוצרו מאותו שורש.
- בחרו את המשפט שהנאמר בו אינו נכון.
 - השמות מטלה ומטרה נוצרו באותה דרך תצורה.
 - השמות מטלה ומבחנה שייכות לאותו משקל.
- איזו מילה יוצאת דופן מבחינת המשקל?
 - מגב
 - מצקת
 - מגבת
 - מרכזת
- איזו מילה יוצאת דופן מבחינת הגזרה?
 - מכוש
 - מסע
 - מטר
 - הכרה
- איזו מילה מבין המילים שלפניכם יוצאת דופן מבחינת השורש?
 - מגש
 - נגיש
 - הגשמה
 - הגשה
- סמנו את צמד המילים שבו לא כל המילים גזורות מאותו שורש.
 - מפל - נפילה
 - מסוק - מסיק
 - מצג - הצגה
 - מתנה - מתן

8. בחרו את המשפט שהנאמר בו אינו נכון.
- א. המילים **מַצְקָת** ו**מַגְבֵּת** שקולות באותו משקל.
ב. המילים **מַגְבֵּת** ו**רַכְבֵּת** שקולות באותו משקל.
ג. המילים **מְסוּר** ו**מַכְחֹל** שקולות באותו משקל.
ד. המילים **הַצְתָּה** ו**מַצְתָּה** גזרות מאותו שורש.

9. בחרו את המשפט שהנאמר בו נכון.
- א. המילים **מְלַכְדָּת** ו**מַפְלָת** שקולות באותו משקל, אך שייכות לגזרות שונות.
ב. המילים **מְלַכְדָּת** ו**מַצְגָּת** שקולות באותו משקל, אך שייכות לגזרות שונות.
ג. המילים **מַצְגָּת** ו**מַפְלָת** שקולות באותו משקל, אך שייכות לגזרות שונות.
ד. המילים **מְסַכָּה** ו**מַדְפָּסָת** שקולות באותו משקל, אך שייכות לגזרות שונות.

10. בחרו את המשפט שהנאמר בו אינו נכון.
- א. המילים **הַגְדָּה**, **הַגְדָּה** ו**הַגְדָּה** הן בעלות אותו שורש.
ב. המילים **הַגְדָּה**, **הַגְדָּה** ו**הַגְדָּה** שייכות לאותו משקל.
ג. המילים **הַגְדָּה** ו**הַגְדָּה** גזרות מאותו שורש, אך יש ביניהן בידול משמעות.
ד. המילים **הַגְדָּה** ו**אֲגָדָה** הן בעלות אותו שורש, אך שקולות במשקלים שונים.

תרגיל 5 - תרגיל בהקשר טקסטואלי

לפניכם טקסט מעובד מתוך ידיעה שפורסמה בעיתון. קראו את הטקסט וענו על הסעיפים שאחריו.

מפות למטיילים בטלפון סלולרי / איתי שמושקוביץ

אחת מחברות הטלפון הסלולרי משיקה שירות נווט שטח סלולרי שמאפשר לטייל בשטח עם נווט קולי במכשיר הטלפון של החברה. הנווט מסמן את השביל ומתדרך את המטייל בזמן הטיול. הנווט החדש מאפשר גישה למפות שבילים טופוגרפיות בכל מקום בארץ, והוא מהווה תחליף זמין, פשוט וזול לנווטי GPS הקיימים היום בשוק. בצד מסלולי הטיול המופיעים באתר באינטרנט, אפשר גם להעלות טיולים נוספים באופן עצמאי. המשתמש יקבל הנחיה כיצד להגיע לתחילת הטיול והנחיה קולית וחזותית באמצעות מפות טופוגרפיות הכוללות את צבעי השבילים. בנוסף יקבל המשתמש הודעות ופרטים על נקודות עניין לאורך הטיול, כמו גם התרעות קוליות בעת חריגה מהמסלול. במהלך הטיול יופיע על צג המכשיר מצפן שימקם את המטייל לאורך המסלול ויורה לו באמצעות חץ ירוק לאן לפנות. המצפן בנווט הוא המצאה מקורית של חברת הסלולר, שלגביו הוגשה בקשה לאישור פטנט אצל רשם הפטנטים בארצות הברית.

מתוך מוסף ממון, "ידיעות אחרונות", 16 באפריל 2008

בחדש מרחשוון תשס"ט אישרה האקדמיה ללשון העברית את המונח **נווטן** (נוֹטָן) כשמו העברי של מכשיר הניווט GPS.

1. מצאו בטקסט דוגמאות למילים בצורת בינוני שמשמעותן בעל תפקיד/עיסוק או פועל. העתיקו אותן למחברתכם, מיינו אותן לשתי הקבוצות..

1. בעל תפקיד/עיסוק: מטייל, משתמש.

פועל: משיקה, מסמן, מתדרך, מאפשר

2. לפניכם שש מילים מן הטקסט: מְכַשֵּׁר, טיול, מְסַלֵּל, מְצַפֵּן, בְּקָשָׁה, רֶשֶׁם (הפטנטים).

- א. ציינו את השורש, את המשקל ואת המשמעות של כל אחת מן המילים.
- ב. ציינו שני זוגות של מילים שיש להם משמעות משותפת, אך משקליהן שונים. ציינו את המשמעות המשותפת.

2. א.	המילה	שורש	משקל	משמעות
	מְכַשֵּׁר	כש"ר	מְקַטֵּל	מכשירים
	טיול	טי"ל	קטול	שם פעולה של פיעל
	מְסַלֵּל	סל"ל	מְקַטֵּל	ללא משמעות מיוחדת
	מְצַפֵּן	צפ"נ	מְקַטֵּל	מכשירים
	בְּקָשָׁה	בק"ש	קְטָלָה	שם פעולה של פיעל
	רֶשֶׁם	רש"מ	קָטַל	בעל תפקיד / מקצוע

ב. שם פעולה של פיעל: טיול, בקשה, מכשירים: מכשיר, מצפן.

3. לפניכם טבלה, ובה מילים מן הטקסט.

- א. I. השלימו את הטבלה במקומות החסרים לפי הכותרות.
- II. את שם העצם (בעמודה הרביעית) צרו מאותו שורש של המילה שבטבלה. (היעזרו בדוגמה)
- ב. איזה שם פעולה אינו מתאים בצורתו לתבנית הרגילה של הבניין?
- ג. כתבו במחברתכם את השורש ואת הבניין של כל אחד מן הפעלים שבטבלה.

פועל	שם הפועל	שם פעולה	שם עצם	השורש	הבניין
טִיל	לטייל	טיול	מטייל	טי"ל	פיעל
השתמש	להשתמש	שימוש	מְשַׁתֵּמֵשׁ	שמ"ש	התפעל
מְסַמֵּן	לסמן	סימון	סימן	סמ"נ	פיעל
מְשַׁיקָה	להשיק	השקה	נשיקה	נש"ק	הפעיל
מְתַדְרֵךְ	לתדרך	תדרוך	XXXX	תדר"כ	פיעל
הגיע	להגיע	הגעה	מגע	נג"ע	הפעיל
ביקש	לבקש	בְּקָשָׁה	XXXX	בק"ש	פיעל

תרגיל 6 - גזרת נל"ו/ה וגזרת נל"א

בחרו את התשובה המתאימה על פי הנדרש בכל סעיף וסעיף.
הערה: כאשר שואלים על משמעות, הכוונה היא למשמעות המשקל.

1. איזו מילה יוצאת דופן מבחינת המשקל?

- א. תרמית ב. מרבית ג. תפנית ד. תכלית

2. בחרו את המשפט שהנאמר בו אינו נכון.

- א. המילים **חזאי** ו**חזוי** שייכות לאותה גזרה.
ב. המילים **טעות** ו**טעיה** הן בעלות משמעות זהה.
א. נל"ה ב. טעות - ללא משמעות מיוחדת, טעיה - ש"פ קל
ג. המילים **חזאי** ו**חזיה** הן בעלות משמעות זהה.
ד. המילים **זכאי** ו**זכות** הן בעלות שורש זהה.
ג. בעלי מקצוע ד. ז-כ-י/ה

3. בחרו את המשפט שהנאמר בו אינו נכון.

- א. המילים **פדיון** ו**פדות** שייכות לאותה גזרה.
ב. המילים **פדיון** ו**חזיון** שייכות לאותו משקל.
ג. המילים **שטות** ו**פדות** שייכות לאותו משקל.
ד. שורשן של המילים **פדיון** ו**פדות** זהה.

4. בחרו את המשפט שהנאמר בו נכון.

- א. המילים **משחה** ו**משח** שייכות לאותו משקל.
ב. המילים **משחה** ו**משוח** שייכות לאותו משקל.
ג. המילים **משחה** ו**מזרקה** שייכות לאותו משקל.
ד. המילים **משחה** ו**רקמה** שייכות לאותו משקל.
משחה - מ-ש-ח, קטלה, משטח - ש-ט-ח, מקטל
משחה -- מ-ש-ח, קטלה, משואה - ש-ו-י/ה מקטלה
משחה - מ-ש-ח, קטלה, מזרקה - ז-ר-ק מקטלה
רקמה - ר-ק-מ, קטלה

5. איזו מילה יוצאת דופן מבחינת המשקל?

- א. תדמית ב. תסקית ג. תלמיד ד. תבליט

6. בחרו את המשפט שהנאמר בו אינו נכון.

- א. השם **מתלה** שווה משקל לשם **מצת**, אך הם בגזרות שונות.
ב. בשם **מתלה** ה"ה" שייכת למשקל.
ג. השם **מתלה** שווה משקל לשם **מבער** בגזרת השלמים.
ד. השם **מתלה** נגזר מהשורש ת-ל-י/ה, והוא שווה משקל ושווה גזרה לשם **ממחה**. (ממחה - חלופה לבלגדר)

7. איזו מילה יוצאת דופן מבחינת משמעות המשקל?

- א. מרעה ב. מבנה ג. מכרה ד. מרצה

8. איזו מילה יוצאת דופן מבחינת המשקל?

- א. פרות ב. טעות ג. גלות ד. חזות השאר קטות (נל"ה - ה"ת" שייכת למשקל)
א. כ-ר-ת משקל קטול (ה"ת" שורשית),
א. חזות (שירת תפילות בניגון)
ח-ז-ג, השאר נל"ה/י

9. איזה שם יוצא דופן מבחינת השורש?

- א. חזאי ב. חזיון ג. חזות

10. בחרו את המשפט שהנאמר בו אינו נכון.

- א. המילים **הדמות** ו**התלפדות** שייכות לאותו משקל.
ב. המילים **הדמות** ו**התגלות** שייכות לאותו משקל.
ג. המילים **הדמות** ו**השנות** שייכות לאותו משקל.
ד. המילים **הדמות** ו**השנות** שייכות לאותה גזרה.

תרגיל 7

בחרו את התשובה המתאימה על פי הנדרש בכל סעיף וסעיף.

1. איזו מילה מבין המילים הבאות יוצאת דופן מבחינת הגזרה?
א. כָּלָאֵי ב. רַמְאֵי ג. זָכָאֵי ד. שְׁנָאֵי
2. איזו מילה מבין המילים הבאות יוצאת דופן מבחינת המשמעות?
א. כָּלָאֵי ב. רַמְאֵי ג. זָכָאֵי ד. שְׁנָאֵי
ד. כלי, כל השאר בעל מקצוע / תכונה
3. באיזה צמד מבין הצמדים שלפניכם שתי המילים אינן שייכות לאותה גזרה?
א. נְשׂוּי – רְאוּי ב. הַחֲטָאָה – הַבְּרָאָה ג. רַמְאֵי – חֲזָאֵי ד. תְּבַנְיַת – מְרַבִּיַת
4. איזו מילה מבין המילים שלפניכם יוצאת דופן מבחינת המשקל?
א. תְּפַנְיַת ב. תְּגָלִית ג. תְּסָפִית ד. תְּדַמִּית כל השאר תְּקַטִּית
5. באיזה צמד מבין הצמדים שלפניכם שתי המילים אינן שייכות לאותה גזרה?
א. דְּכָאוֹן – דְּכוּי ב. תְּרַמִּית – רַמְאֵי ג. קַרְיָן – תְּקַרִּית ד. מְחָאָה – מוּחָה
6. איזו מילה מבין המילים שלפניכם אינה שייכת לגזרת נל"י/ה?
א. גְלוּי ב. שְׁנוּי ג. כְּסוּי ד. בְּטוּי
7. בחרו את המשפט שהנאמר בו אינו נכון.
א. המילים זָכָאֵי וּגְלָאֵי הן בעלות אותה משמעות. גלאי – מכשירים, כל שאר השמות הם בעל מקצוע/תכונה
ב. המילים קְנָאֵי וּכְנָאֵי שייכות לאותה גזרה. נל"א
ג. המילים בְּדָאֵי וּקְנָאֵי הן בעלות אותה משמעות. בעל תכונה
ד. המילים רַמְאֵי וּגְבָאֵי שייכות לאותה גזרה. נל"י/ה
8. איזו מילה מבין המילים שלפניכם יוצאת דופן מבחינת הגזרה?
א. הַפְּנִיָה ב. הַרְצָאָה ג. הַחֲטָאָה ד. הַשְּׁנָאָה
9. בחרו את המשפט שהנאמר בו אינו נכון.
א. המילים הוֹרְדָה והַמְצָאָה שייכות לאותו משקל, אך בגזרות שונות. נפ"י/ו - נל"א
ב. המילים מְקַלָה וּמוֹקָש שייכות לאותו משקל, אך בגזרות שונות. כלים/מכשירים, נל"י/ה - נפ"י/ו
ג. המילים שְׁנָאֵי וּקְטָר שייכות לאותו משקל, אך בגזרות שונות. כלים/מכשירים נל"י/ה - שלמים
ד. המילים הַלְנָאָה והַקְרָאָה שייכות לאותו משקל, ולאותה גזרה. נל"י/ה - נל"א
10. איזו מילה מבין המילים שלפניכם אינה שייכת לגזרת נל"י/ה?
א. הַחֲיָאָה ב. הַפְּרִיָה ג. הַמְרָאָה ד. הַקְצָאָה

תרגיל 8

חלק א - לפניכם קבוצות של שמות.

- א. בכל קבוצה בחרו את השם היוצא דופן מבחינת השורש, והעתיקו אותו למחברתכם. כתבו מהו השורש שלו.
- ב. כתבו מהו השורש של שאר השמות.

השורש של השאר	השורש שלו	השם היוצא דופן				
פ-ל-א	פ-ל-י/ה	אפליה	אפליה	נפלא	מפלא	1.
ט-ע-י/ה	נ-ט-ע	נטיעה	טעיה	נטיעה	טעות	2.
נ-ח-י/ה	נ-ח-ת	נחות	נחות	הנחיה	מנחה	3.
ל-כ-ד	מ-ל-כ-ד	מלכוד	מלכוד	מלכדת	התלכדות	4.
ג-ל-י/ה	ג-ל-ג-ל	גלגול	הגליה	גלגול	גלות	5.
מ-ח-י/ה	מ-ח-א	מחאה	מחאה	מחאה	ממחה	6.
ג-ל-י/ה	ג-ל-ל	גלילה	גלילה	גלוי	תגלית	7.
ק-ר-א	ק-ר-י/ה	תקרית	תקרית	קרן	הקראה	8.
מ-צ-א	מ-צ-י/ה	מצוי	מצוי	מצאה	מצוי	9.
פ-נ-י/ה	פ-נ-מ	הפנמה	פניה	הפניה	הפנמה	10.

חלק ב - לפניכם קבוצות של מילים (פעלים ושמות).

- א. בכל קבוצה בחרו את המילה היוצאת דופן מבחינת השורש והעתיקו אותה למחברתכם. כתבו מהו השורש שלה.
- ב. כתבו מהו השורש של שאר המילים.

השורש של השאר	השורש שלה	המילה היוצאת דופן				
ט-ע-י/ה	נ-ט-ע	יטעו	טעות	יטעו	יטעו	1.
מ-ח-י/ה	מ-ח-א	מחאו	מחית	מחאו	מחו	2.
ב-ז-י/ה	ב-ז-ב-ז	מבזבזים	מבזבזים	מבזים	בזיון	3.
פ-נ-י/ה	פ-נ-מ	הפנים	יפנו	הפניה	הפנים	4.
ד-מ-י/ה	ד-מ-י-נ	מדמינים	מדמינים	מדמים	דמינו	5.
ש-נ-י/ה	ש-נ-נ	שנון	תשנה	שנון	שנוי	6.
ש-ח-י/ה	מ-ש-ח	משחה	שחיה	משחה	שוחים	7.
י-ע-ל	ע-ל-י/ה	התעלה	הועיל	התעלה	תועלת	8.
י-נ-ק	נ-ק-י/ה	תנקה	תנקה	תינוק	היניקה	9.
מ-ל-א	ל-א-י/ה // ל-א-מ	מלאים	מלאים	מלא	מלוי	10.

תרגיל 9

קראו את הטקסט וענו על השאלות שאחריו.

"מדינת היהודים"

בשנת 1896 הוצג בחלון הראווה של חנות קטנה בווינה ספר דק וצהבהב בכריכה רכה - "מדינת היהודים". בספר זה מציג בנימין זאב הרצל, חוזה המדינה, בצורה תמציתית ומעשית את בעיית היהודים ומציע פתרון חדשני ומהפכני - חזון על מדינה ליהודים. הספר מתאר בפרטי פרטים כיצד רואה הרצל בחזונו את מדינת היהודים. הוא מקיף את כל תחומי החיים - חברה ועבודה, תעשייה והתיישבות, משטר וחוקה, צבא, דגל, תרבות, שפה, דת ועוד. את תהליך הכתיבה הקדחתני של הספר תיאר הרצל באחד מן הפתקים שהשאיר אחריו, ובו הוא מעיד כי הספר נכתב "בהליכה, בעמידה, בשכיבה. ברחוב ובשעת האכילה ועל משכבי בלילה".

"מאה מושגים שלי - ציונות", קורן נשר שרעבי, 2005

1. במשפט האחרון (בציטוט מתוך הפתק) מופיעים ארבעה שמות פעולה. ציינו מהם.
2. במה תורם ריבוי שמות הפעולה במשפט זה להבנת התהליך שעבר הרצל בעת כתיבת הספר?
3. מצאו בטקסט שני פעלים בעלי אותו שורש. העתיקו אותם למחברתכם, וציינו את השורש המשותף שלהם.
4. לאחד מן הפעלים שמצאתם כתבו את שם הפעולה שלו.
5. מדוע אין שם פעולה לשורש האחר?
6. מצאו בטקסט פועל נוסף מאותה גזרה של השורש משאלה 3. העתיקו אותו למחברתכם.
7. מצאו בטקסט שני זוגות של שמות עצם בעלי אותו שורש (משתי גזרות שונות). העתיקו אותם למחברתכם, וציינו את השורש המשותף לכל זוג.

1. הליכה, עמידה, שכיבה, אכילה
2. ריבוי שמות הפעולה יוצר דינמיות, והוא ממחיש את תהליך הכתיבה הקדחתני של הרצל, ומעביר את התחושות של הרצל בזמן הכתיבה (ומסביר את האש שיקדה בו באותה עת).
3. הוצג, מציג - השורש המשותף יצ"ג
4. מציג - שם הפעולה: הצגה.
5. הפועל הוצג בסביל, ולכן אין לו שם פעולה.
6. מציע (שורש יצ"ע גזרת חפי"צ)
7. חוזה - חזון (נלי"ה - חז"י/ה), / שכיבה - משכבי (שלמים שכ"ב)
או: חוזה - חזון (נלי"ה - חז"י/ה), / תהליך - הליכה (שלמים - הל"כ)

תרגיל 10

חלק א - לפניכם קבוצות של שמות.

- א. בכל קבוצה בחרו את השם היוצא דופן מבחינת השורש, והעתיקו אותו למחברתכם. כתבו מהו השורש שלו.
- ב. כתבו מהו השורש של שאר השמות.

השורש של השאר				
כ-ו-נ	הַכְנָה	תְּכַנְנָה	כְּנֹי כ-נ-י/ה	1.
נ-ו-פ	נְפֹי נ-פ-י/ה	תְּנוּפָה	מְנוּף	2.
צ-ו-פ	הַצְפָּה	צְפֹי צ-פ-י/ה	מְצוּף	3.
מ-ל-א	בְרִית מִילָה מ-ו-ל	הַתְּמַלְאוֹת	מְלוּי	4.
כ-ל-י/ה	כְּלִיּוֹן	כְּלָה	מְקַל כ-ו-ל	5.
ר-ב-י/ה	רְבִיָּה	מְרִיבָה ר-י-ב	תְּרַבִּית	6.
נ-ס-ר	הַסְרָה ס-ו-ר	נְסוּר	מְסוּר	7.
ב-י-נ	הַבְנָה	בְּנִיָּה ב-נ-י/ה	תְּבוּנָה	8.
צ-פ-י/ה	צְפֹי	צְפִיָּה	הַצְפָּה צ-ו-פ	9.
פ-ו-צ	פְּצֹי פ-צ-י/ה	תְּפֹצָה	הַפְּצָה	10.

חלק ב - לפניכם קבוצות של מילים (פעלים ושמות).

- א. בכל קבוצה בחרו את המילה היוצאת דופן מבחינת השורש, והעתיקו אותו למחברתכם. כתבו מהו השורש שלה.
- ב. כתבו מהו השורש של שאר המילים.

השורש של השאר				
ש-י-מ	נְשִׂימָה נ-ש-מ	מְשִׂימָה	לְשִׂים	1.
נ-ס-י/ה	מְנוּסָה נ-ו-ס	יְנוּסוּ	נְסוּי	2.
נ-ג-ב	נָגַב	תְּגוּבָה ג-ו-ב	מְגַבֵּת	3.
ר-ו-צ	יְרוּצוּ	מְרַצָּה ר-צ-י/ה	מְרִיצָה	4.
ר-י-ב	מְרִיבָה	רְבוּ	הַרְבוּ ר-ב-י/ה	5.
נ-ת-נ	הַתְּנִיָּה ת-נ-י/ה	יְתַנּוּ	מְתַנָּה	6.
ש-ו-ב	הַשְּׁבָה	נָשְׁבוּ	מוֹשְׁבָה י-ש-ב	7.
ב-ו-ס	בְּסוּס ב-ס-ס	מוּבְסָים	תְּבוּסָה	8.
ב-כ-י/ה	בְּכִיָּה	בוּכִים	מְבוּכָה ב-ו-כ	9.
ש-ו-ב	לְהַשִּׁיב	תְּשׁוּבָה	הוֹשֵׁב י-ש-ב	10.

תרגיל 11 - שורשים תנייניים ושורשים לזורי שם

ענו במחברתכם על פי הנדרש בכל סעיף וסעיף.

1. איזו מילה מן המילים שלפניכם גזורה משורש מרובע תנייני?

א. תַחְמִשֶׁת	ב. חֲמוּשׁ	ג. תַחְמוּשׁ	ד. הַתְחַמְּשׁוּת
---------------	------------	--------------	-------------------
2. איזו מבין המילים שלפניכם אינה גזורה משורש תנייני?

א. מְקוּשׁ	ב. מְסוּד	ג. מְקוּם	ד. מְמוּשׁ
------------	-----------	-----------	------------
3. איזו מילה נוצרה משורש ראשון, ולא משורש תנייני?

א. הַתְרַמָּה	ב. מִפּוֹן	ג. מוֹקֵשׁ	ד. הַתְחַלָּה
---------------	------------	------------	---------------
4. תַרְגוּל החומר עוזר לתלמידים לקראת הבחינה.

א. שורש המילה תַרְגוּל הוא ר-ג-ל.

ב. המשקל של המילה תַרְגוּל זהה למשקל של המילה תַרְגִּיל.

ג. האות "ת" במילה תַרְגוּל היא חלק של המשקל.

ד. משמעות המשקל של המילה תַרְגוּל היא שם פעולה.

5. בכל שורה בחרו את המילה שלא נוצרה משורש תנייני, והעתיקו אותה למחברתכם.

I.	א. תְּמַצִּית	ב. תְּמַצוֹת	ג. תַרְגוּל	ד. אֲבָחוּן
II.	א. הַתְחַשְׁבְּנוֹת	ב. הַתְרַמָּה	ג. הַתְמַקְדוֹת	ד. מוֹקֵד
III.	א. חֲמִצוֹן	ב. תְּנוּעָה	ג. הַתְנַעָּה	ד. מְקוּשׁ
IV.	א. תְּכָנוֹת	ב. מְסַפּוֹר	ג. פְּרָסוּם	ד. תַגְמוּל
V.	א. מְקוּד	ב. מְקוּם	ג. הַתְחַלָּה	ד. מְלֻכּוּד

6. בחרו בכל שורה את שם העצם היוצא דופן מבחינת השורש, והעתיקו אותו למחברתכם.

I.	א. תְּקוּמָה	ב. הִקְמָה	ג. מְקוּם	ד. מְקוּם
II.	א. מְרָמָה	ב. רְמִיָּה	ג. הִרְמָה	ד. רְמָאֵי
III.	א. עֵד	ב. תְּעוּדָה	ג. הַתְעוּדוֹת	ד. תְּעוּד
IV.	א. מוֹרְשָׁה	ב. יָרְשָׁה	ג. רְשִׁיוֹן	ד. מוֹרְשֶׁת
V.	א. מְפַל	ב. תַפְּלָה	ג. נְפִילָה	ד. הַפְּלָה

תרגיל 12

- א. בכל קבוצה העתיקו למחברתכם את המילה היוצאת דופן מבחינת השורש, וכתבו מהו השורש שלה.
 ב. כתבו מהו השורש של שאר המילים.

	השורש של המילה יוצאת הדופן	השורש של השאר
1. מגורים, גרוי, התגורר	גר"י/ה	גו"ר
2. בכיה, מבוכה, נבוך	בכ"י/ה	בו"כ
3. הקלה, קללה, קלף	קל"י/ה	קל"ל
4. חולה, מחול, תחלואה	חו"ל	חל"י/ה
5. המרה, תמונה, המור	המו"ר	מו"ר
6. גנוי, הגנה, מגן	גנ"י/ה	גנ"נ
7. מבט, בטוי, הביטו	בט"א	נב"ט
8. תרשה, מרשה, רשות	יר"ש	רש"י/ה
9. צפוף, הצפה, מצוף	צפ"פ	צו"פ
10. צל, צלילה, נצול	נצ"ל	צל"ל
11. ישיבה, תשובה, השבה	יש"ב	שו"ב
12. מקוש, הקשה, קשה	קש"י/ה	נק"ש
13. תבואה, באתי, גבוא	יב"א	בו"א
14. נוצק, מצוקה, מצקת	צו"ק	יצ"ק
15. מטים, נטיה, התמוטטות	מו"ט	נט"י/ה

תרגיל 13 - גזירה קווית

בחרו במילה היוצאת דופן מבחינת משמעות הסימט. נמקו את תשובתכם.

משמעות השאר	משמעותו	יוצא הדופן					
מקום / אוסף	חלקי לבוש	גופייה	ד. פִּלְבִּיָּה	ג. גופייה	ב. בְּרוּזָה	א. בְּרוּזָה	1.
הקטנה	מקום	פעוטון	ד. פְּעוּטוֹן	ג. סְרִטוֹן	ב. בְּקִבּוּקוֹן	א. גְּבִיעוֹן	2.
חלקי לבוש	כלי תחבורה	חשמלית	ד. חֲשָׁמְלִית	ג. שְׁמֻלְנִית	ב. קַרְסֵלִית	א. עֲלִיוֹנִית	3.
הקטנה	אוסף	שאלון	ד. פְּקִידוֹן	ג. שְׁלָגוֹן	ב. שְׂאֵלוֹן	א. נִפְשׁוֹן	4.
מקום	אוסף	חמישייה	ד. פְּרִיכָה	ג. כְּנֶסֶה	ב. מֵאֲפִיה	א. חֲמִישִׁיה	5.
כלים	תואר הפועל	מיידית	ד. מִיָּדִית	ג. דְּלָגִית	ב. דְּבוּרִית	א. זְמוּנִית	6.
הקטנה (מאכל)	חלקי לבוש	מתנייה	ד. נְקִינָה	ג. מִצָּה	ב. מְתַנֶּה	א. לְחֻמְנָה	7.
כלי תחבורה	כלים/הקטנה	חלילית	ד. שְׁרִיוֹנִית	ג. מִשְׁאִית	ב. חֲלִילִית	א. מְכִלִית	8.
כלים	הקטנה	מגבון	ד. מְגֻבּוֹן	ג. סְבִיבוֹן	ב. אֲוִירוֹן	א. מְשִׁיבוֹן	9.
שפות	תואר הפועל	רשמית	ד. רְשָׁמִית	ג. יִפְנִית	ב. לוֹעֲזִית	א. אֵיטְלָקִית	10.
מקום	כלים	מלחיה	ד. סְטִיקָה	ג. מִשְׁחָקָה	ב. מְרַפְדָּה	א. מְלַחָה	11.
הקטנה	כלים	מחסנית	ד. כְּדוּרִית	ג. גְּבִשׁוּשִׁית	ב. דְּגָמִית	א. מְחֻסָּנִית	12.
אוסף	הקטנה	תקליטון	ד. מְלוֹן	ג. תְּקֻלִּיטוֹן	ב. תְּקֻנוֹן	א. תְּשׁוּבוֹן	13.
תואר הפועל	הקטנה	פסוקית	ד. פְּסוּקִית	ג. רְשָׁמִית	ב. מְעַשִׁית	א. אֵישִׁית	14.
כתבי עת	תור וסדר	ראשון	ד. רֵאשׁוֹן	ג. עֵתוֹן	ב. שְׁבוּעוֹן	א. יוֹמוֹן	15.

תרגיל 14

בחרו את התשובה המתאימה על פי הנדרש בכל סעיף וסעיף.

1. איזו מילה יוצאת דופן מבחינת דרך התצורה?
א. שָׁבֶתוֹן ב. חֲדָלוֹן משקל+שורש
ג. אַחְרוֹן ד. סָבִיבוֹן
2. איזו מילה יוצאת דופן מבחינת המשקל?
א. מְבָרַג ב. מְסַרֵּךְ ג. מְפַלֵּל מקום
ד. מוֹתֵּלָה השאר כלים
3. איזו מילה יוצאת דופן מבחינת המשקל? נמק.
א. תַּדְמִית תַּקְטִית ב. תַּסְכִּית ג. תַּלְמִיד ד. תַּבְלִיט כל השאר תַּקְטִיל
4. בחרו את המילה היוצאת דופן מבחינת דרך התצורה.
א. חֲשָׁבוֹן ב. חֲדָלוֹן ג. חֲשָׁבוֹנָאוֹת ד. שְׁנָאִי
5. בחרו בצמד המילים שנוצר באותה דרך תצורה.
א. הוֹנְאָה - הַבְּרָחָה ב. קִלְיָה - עִירְיָה ג. הַעֲנוּת - בּוֹגְדָנוּת ד. עֵלוֹן - מְלוֹן
6. המילה מְחַלֵּף מציינת -
א. מקום ב. מכשיר ג. שם פעולה ד. בעל תפקיד
7. איזו מילה יוצאת דופן מבחינת דרך התצורה?
א. כְּמוּת ב. פְּדוּת ג. אֵיכוּת ד. מְהוּת
8. איזו מילה יוצאת דופן מבחינת המשקל?
א. תַּחְלָה ב. תְּהִיָּה קְטִילָה ג. תַּפְלָה ד. תַּחְיָה השאר תַּקְטִילָה
9. באיזו מן המילים שלפניכם ה"מ" היא שורשית?
א. מְזוּן ב. מְנוּף ג. מְמוּן ד. מְבוּף
10. באיזו מן המילים שלפניכם ה"מ" אינה שייכת למשקל?
א. מוֹכֵר ב. מוֹקֵשׁ ג. מוֹרֵד ד. מוֹדָה

11. בחרו את השורה שבה כל המילים נוצרו באותה דרך תצורה.

- א. משאית, קשית, תפנית, תבליט **משקל+שורש**: תפנית, תבליט **בסיס + צורן סופי**: משאית, קשית
ב. רעיון, פתרון, עקרון, הריון **כולם משקל+שורש**
ג. רכבל, רכבת, צנרת, שחפת **משקל+שורש**: רכבת, צנרת שחפת **הלחם**: רכבל (רכבת+כבל)
ד. גננת, כתבת, זמרת, אדמת **משקל+שורש**: אדמת **בסיס + צורן נטייה לנקבה**: גננת, כתבת, זמרת

12. בחרו את המשפט שהנאמר בו נכון. נמקו את תשובתכם.

- א. המילים **חזאי וחזי** שייכות לאותה גזרה.
ב. המילים **חזאי וטכנאי** נוצרו באותה דרך תצורה. **חזאי - משקל+שורש**, כל שאר השמות - **בסיס + צורן סופי**
ג. המילים **חזאי וחזיה** נוצרו באותה דרך תצורה.
ד. המילים **חזאי וחזאית** נוצרו באותה דרך תצורה.

13. בחרו את המשפט שהנאמר בו נכון. נמקו את תשובתכם.

- א. המילים **פדיון ורעיון** שייכות לאותה גזרה. **נלי"/ה** (ברעיון יש הנמכת תנועה ב"ר" בגלל העיצור הגרוני)
ב. המילים **פדיון והריון** שייכות לאותו משקל. **קטלון / קטלון** (ת"ד)
ג. המילים **פדיון ודגלון** נוצרו באותה דרך תצורה. **קטלון / בסיס + סיומת סון** (הקטנה)
ד. המילים **פדיון וסביבון** נוצרו באותה דרך תצורה. **קטלון / בסיס + סיומת סון** (כלים)

14. בחרו את המשפט שהנאמר בו אינו נכון.

- א. הסיומת □ ית במילה **מפית** מציינת הקטנה.
ב. הסיומת □ ית במילה **מפית** זהה לסיומת □ ית במילה **שקית**.
ג. הסיומת □ ית במילה **מונית** מציינת כלי תחבורה.
ד. הסיומת □ ית במילה **מונית** זהה במשמעות לסיומת □ ית במילה **תספית**. **תסכית - שורש (סכ"ת) + משקל**

15. בחרו את השורה שבה כל המילים שייכות לאותה גזרה.

- א. מִסָּךְ מְעֵז מְמַד מְגֵרָה ע"ע
ב. בְּנוֹי סְכוּי חֲטוּי מְלוּי
ג. פְּדוּת זְכוּת עֲדוּת גְלוּת

16. בחרו את המשפט שהנאמר בו אינו נכון.

- א. המילים **שגיאה ופניה** שייכות לאותו משקל.
ב. המילים **שגיאה ועליה** שייכות לאותו משקל.
ג. המילים **עליה ופניה** שייכות לאותה הגזרה.
ד. המילים **תפלה ופניה** שייכות לאותה גזרה. **פ-ל-ל - ע"ע, פ-נ-י/ה - נל"י/ה**

תרגיל 15 - בסיס + בסיס

מיינו את השמות הבאים לשלוש דרכי תצורה:

א. משקל + שורש (גזירה מסורגת) ב. בסיס + צורן סופי (גזירה קווית) ג. הלחם/הרכב (גזירה קווית)

1. התעמלות	א	2. ספרון	ב	3. קולנוע	ג	4. עתונאי	ב	5. תזמרת	א
6. מכתביה	ב	7. שרשרת	א	8. מכלב	א	9. איכות	ב	10. דגלן	ב
11. מונית	ב	12. מסגר	א	13. מטבחון	ב	14. רכבת	א	15. דבורית	ב
16. מסור	א	17. מסורית	ב	18. קרונית	ב	19. קרונוע	ג	20. חלילית	ב
21. עלון	ב	22. מחזמר	ג	23. פתקית	ב	24. מכלית	ב	25. שלדג	ג
26. ספרן	ב	27. ירקן	ב	28. מצפור*	ב/ג	29. קשקשן	א	30. תקליטן	ב

* מצפור = שורש צ-פ-ר במשקל מקטול (מקום) או הלחם בסיסים: מצפה + ציפור

תרגיל 16

ציינו ליד כל מילה את דרך התצורה שלה:

א. משקל + שורש ב. בסיס + סיומת ג. הלחם/הרכב ד. מילה לועזית ה. נוטריקון

1. מעלה	א	2. בלשנות	ב	3. בלשן	ג	4. תפנית	א	5. ערפיח	ג
6. אוניברסיטה	ד	7. סרטון	ב	8. הודעה	א	9. כלבן	ב	10. טניסאי	ב
11. אדריכלות	ב	12. סופשבוע	ג	13. מרפזיה	ב	14. יומן	ב	15. מצוקה	א
16. חשבונאות	ב	17. חשבונאי	ב	18. מכל	א	19. תרומה	א	20. הדמות	א
21. רמקול	ג	22. תשחץ	ג	23. חוץ	ב	24. מדחן	ג	25. לולן	ב
26. פרקונצרט	ג	27. תהלה	א	28. הפקה	א	29. מצב	א	30. סמלון	ב
31. רפתן	ב	32. גזענות	ב	33. ארגזון	ב	34. מוסד	א	35. ספורטוטו	ג
36. שבתרבנות	ג	37. חיזר	ג	38. סרוב	א	39. צ'לו	ד	40. צ'לן	ב
41. אדנית	ב	42. חלבן	ב	43. בשלן	א	44. גבאי	א	45. אקדוחן	ב
46. מורשת	א	47. זכאי	א	48. אפשרות	ב	49. מלונע	ג	50. סטיל	ה
51. הגנה	א	52. אקדחון	ב	53. רשות	א	54. מגב	א	55. ספרדית	ב
56. שירותרומ	ג	57. קיטן	ב	58. מטע	א	59. תכולה	א	60. יומנער	ג

תרגיל 17 - תרגול בהקשר טקסטואלי - פואל וס 38

קראו את המאמר שלפניכם וענו על השאלות שאחרי.

ME נגד ME / גרמי בנשטיין

צרכנות ואזרחות - זהויות בקונפליקט

א סוף נובמבר הגיע, ושוב אנו חוגגים חג ממועדי ישראל. ואין הכוונה לחנוכה, אף כי השנה קיימת סמיכות מעניינת בין חג האורים (והמתנות) ל"חג" הזה - "יום חופשי מקניות" - שחל כל שנה ביום השישי האחרון של נובמבר. "יום חופשי מקניות" מתקיים לאחר "חג ההודיה" האמריקאי. ביום זה מתחילה עונת הקניות הגדולה לקראת חג המולד, ולכן הוא מסמל את תרבות הצריכה חסרת המעצורים, את מסחור החגים ואת החיים בתרבות האמריקאית.

ב מה בעצם רוצים להשיג ביום הזה? זהו יום שבו הצרכן בכל העולם אמור להפסיק את קניותיו ולחשוב ולו לרגע על תוצאותיו ההרסניות של מרוץ הצריכה העולמי. ייתכן מאוד שבחירת השם היא אומללה, כי הוא שם את הדגש על הצד הכמותי - על ה"לא לקנות". אנחנו הרי לא שואפים שאנשים לא יקנו שום דבר. "צריכה" כאמצעי לקיום היא חיונית. כל יצור צורך דברים כמו חמצן ומזון. אנחנו כבני אדם צורכים הרבה יותר לסיפוק חיינו החומריים והתרבותיים: ביגוד, קורת גג וכדומה. הבעיה מתעוררת כאשר הצריכה, האמצעי החיוני, הופכת לצרכנות, לתכלית בפני עצמה: כורח חברתי, אילוץ כלכלי ובילוי מועדף.

ג הצרכנות שמה דגש על חומריות ועל קניית מוצרים שהם מעבר לסיפוקים ההכרחיים. היא מתבטאת לעתים רבות ברדיפה אחר מותגים יוקרתיים ההופכים לסמלי סטטוס מובהקים. הביקורת הנוקבת על תרבות הצרכנות היא שאדם קונה מוצר מסוים השייך למותג מסוים, אף על פי שמוצר זה הוא מעבר ליכולתו הכספית או שכלל אינו דרוש לו. הסטטוס שיוצרת ההחזקה במוצר הופכת להיות המניע המרכזי לרכישת המוצר ודוחקת שיקולים כגון היכולת הכלכלית של הרוכש, תהליך הייצור של המוצר ומידת הנחיצות של המוצר.

ד לכן ביום זה שואפים בראש ובראשונה לגרום לכל אחד ואחד לעצור ולחשוב: מה היחס בין חיי החומריים לבין יתר תחומי החיים? האם דפוסי הצריכה שלי תורמים לרווחתי האישית, לפיתוח הקהילה שבה אני חי ולטובת כדור הארץ? כלנו רוצים להתקדם, אך מהי קדמה אמיתית? מישוהו ציין פעם שהמדד הטוב ביותר לקדמה, כפי שהיא נתפסת במערב המתועש, הוא כמות הזבל שלנו. זאת איננה בדיחה: הקדמה החומרית מיישנת ומייתרת מוצרים; ככל שמתקדמים - זורקים יותר. מכאן שיותר פסולת משמעה יותר קדמה.

ה צריכה פירושה דאגת הפרט לצרכים החומריים של עצמו, ואילו אזרחות אפשר להבין כמעורבות הפרט בלקיחת אחריות על צורכי הכלל. לכאורה, מדובר בשני תחומים שונים ונבדלים, אך בחיינו אנו עדים לחפיפה וגם לעימות בעת ובעונה אחת בין השניים, עימות שיוצר אתגרים ערכיים, נפשיים וחינוכיים. האזרח שבי רוצה יחס ערכי ומוסרי כלפי בני אדם וכלפי הסביבה: יחס הוגן ושוויוני כלפי אנשים, ייצוג הולם לכלל האוכלוסייה ודאגה לדורות הבאים, הכוללת גם טיפוח הסביבה ואי-פגיעה בה. אך הצרכן שבי רוצה את היכולת למלא את מאווייו בכל עת, קרי זמינות מקסימלית של מוצרים: מחירים זולים, חנויות מלאות כל טוב ופתוחות בכל שעה וכו'. האזרח שבי יצביע בעד מיסוי גבוה של דלק, כי אני מאמין בעיקרון ש"המזהם צריך לשלם", בעוד שהצרכן שבי יתמרמר על המחירים הגבוהים ויחפש הנחות. האזרח שבי יכתוב מכתבים נגד ניצול העובד הקיים בעולם השלישי, אך הצרכן שבי יקנה את החולצה הזולה ביותר בלי לוודא היכן וכיצד היא יוצרה. המערכת המסחרית דואגת שאפילו נתאמץ ונשאל, נתקשה לקבל תשובות. כל אלו יוצרים סתירה בלתי פתירה.

ו תרבות הצרכנות משביעה את הצרכן ומרעיבה את האזרח. היא מספקת לנו מחירים נמוכים והיצע מנקר עיניים, אך בד בבד מגבירה את הפערים החברתיים בעולם. לאחרונה מטפחים את הצרכנות בישראל - יותר שירות, יותר אדיבות, יותר היענות ללקוח. אך התפקיד הזה מתרחב על חשבון פנים אחרות שלנו: הפכנו לצרכנים של תרבות, של בריאות, של חינוך וכו'. קרוב היום, שבו רק מי שידו משגת, יקבל שירותים חיוניים שפעם היו בגדר זכות בסיסית.

ז הרעיון של "יום חופשי מקניות" מדגיש מאוד את אחריותו של הפרט על אורחות חייו ועל הרגלי הצריכה האישיים שלו. אנו חייבים להיות ערים לעובדה, שהיכולת לצרוך כמויות נפשנו איננה חופש ביטוי של הפרט ברדיפתו אחרי האושר והעושר, אלא כפייה של כוחות כלכליים המונעים חופש אמתי, ומשאירים אותנו במרדף שוחק ומתמיד אחר כסף לקניית אשליית האושר.

ח כבר מימי קדם התנגדו רבים לצריכת היתר בטענה שיש להקנות חשיבות לאיפוק ולפשטות מרצון. אולם כיום קיימת ביקורת נגד האנטי-צרכנות הבאה לידי ביטוי ב"יום חופשי מקניות" למשל. ביקורת זו באה בעיקר מצד כלכלנים ואנשי עסקים. לטענתם, אנטי-צרכנות היא חסרת היגיון, והיא מעידה על חוסר הבנה בסיסית של חוקי הכלכלה. אם האנטי-צרכנות תצליח, המשק יתמוטט. לדבריהם, לאיש אין זכות להחליט עבור אחרים (או אפילו להציע להם) אילו מוצרים הם "הכרחיים" לחיים, ואילו אינם כאלה. הוויכוח בין שתי עמדות אלו נמשך היום ויימשך בעתיד, ולא נראה שאלו יצליחו להשפיע על אלו. וכל עוד אנו חיים במדינה דמוקרטית, ויכוח זה ימשיך להתקיים.

מעובד מתוך מאמר שהתפרסם באתר: www.heschel.org.il

הבנה והבעה

1. א. המאמר פותח בהצגת תופעה. איזה היגד אינו נובע מפסקת הפתיחה?
 - (1) "יום חופשי מקניות" מתקיים דווקא לפני חג המולד, תקופה שבה כולם להוטים לקנות.
 - (2) "יום חופשי מקניות" נותן את האות להתחלת צריכה לקראת חג המולד.
 - (3) בשנה הספציפית שבה נכתב המאמר חל "יום חופשי מקניות" בתקופת חג האורים.
 - (4) "יום חופשי מקניות" מהווה בעיה, כי קשה להתנזר מקניית מתנות לחג.
- ב. מהי מטרתו של "יום חופשי מקניות"? ציינו לפחות שתי מטרות.
 1. א. (4) "יום חופשי מקניות" מהווה בעיה, כי קשה להתנזר מקניית מתנות לחג.
 - ב. * ביום זה מצפים מהצרכן להפסיק את קניותיו ולחשוב על התוצאות ההרסניות של מרוץ הצריכה (פסקה ב)
 - * לחשוב על היחס בין החיים החומריים לבין שאר תחומי החיים (פסקה ד)
 - * לבדוק אם דפוסי הצריכה הם לטובת הצרכן או לטובת הקהילה (פסקה ד).
2. א. מהי הביקורת שהכותב מעלה בפסקה ו? נסחו את דבריו בלשונכם.
 - ב. כלפי מי לדעתכם הכותב מפנה את הביקורת? הוכיחו את דבריכם מתוך המאמר.
2. א. לטענת הכותב, בעתיד הקרוב רק אנשים שיש להם כסף יוכלו לזכות בשירותים חיוניים, שבעבר נחשבו לזכות בסיסית וניתנו לכל אדם.
 - ב. טענתו מופנית כלפינו הצרכנים שלא שמים לב להתפשטות התופעה ולנזקה. ההוכחה: הכותב פונה אלינו הקוראים בגוף ראשון: "הפכנו לצרכנים של תרבות..."

3. בכותרת ME נגד ME הכותב משתמש באמצעי רטורי להעברת המסר העיקרי של המאמר. מהו אמצעי זה? הסבירו אותו וציינו מהו המסר העיקרי שאותו הכותב רוצה להביע באמצעות הכותרת.
3. ME = בעברית - מילת השאלה מי? ובאנגלית - אני. בכותרת מסתתרת גם השאלה וגם התשובה שהן עיקר המסר של המאמר. השאלה: מי נגד מי? התשובה: אני נגד אני, כלומר אני נגד עצמי, אני הצורך מול אני הצרכן, האזרח שבי נגד הצרכן שבי. זהו המסר העיקרי של כותב המאמר. הקונפליקט (העימות) הקיים בין צרכנות לאזרחות ובין צריכה לצרכנות הוא קונפליקט בינינו לבין עצמנו.
4. בפסקה האחרונה מוצגות שתי גישות. מהן שתי הגישות, ואיזו מבין הגישות מוצדקת לדעתכם?
4. גישה אחת מצדדת בצריכה תוך מתן חשיבות לאיפוק ולפשטות, ואילו המצדדים בגישה השנייה טוענים כי כל אדם רשאי לבחור את המוצרים ההכרחיים לו מבלי להיות נתון תחת ביקורת. הגישה המוצדקת - כל תשובה שתקבל, בתנאי שתהיה מנומקת כהלכה.
5. בפסקה זו הכותב טוען שהיכולת לצרוך כאוות נפשנו אינה מעניקה לאדם חופש ביטוי אלא להפך, היא יוצרת אצלו מרדף תמידי אחר כסף לקניית אשליית האושר.
- הביעו** דעתכם על משפט זה. האם אתם מסכימים עם הכותב או לא? **נמקו** את תשובתכם.
5. כל תשובה שתקבל. יש חשיבות לנימוק ולניסוחו.
6. א. בפסקות ד ו-ה הכותב משתמש בגוף ראשון יחיד ורבים. הביאו שלוש עד ארבע דוגמאות לשימוש זה.
 ב. לשם מה הכותב משתמש בגופים אלו?
6. א. פסקה ד - חיי החומריים, דפוסי הצריכה שלי, לרווחתי האישית, הקהילה שבה אני חי, כולנו רוצים, כמות הזבל שלנו,
 פסקה ה - בחיינו אנו עדים, האזרח שבי, הצרכן שבי, כי אני מאמין, אפילו נתאמץ ונשאל, נתקשה...
 ב. הכותב משתמש בגופים אלה כדי להתקרב אל הקורא וכדי ליצור אצלו את התחושה שהוא משתף את הקורא במחשבותיו, ולמעשה יש להם מטרה משותפת של צמצום הצריכה העודפת.

משימת כתיבה

המילה "מותג" היא מיזוג של שתי מילים: מוצר ותג. המותג הוא מונח מתחום השיווק המתאר בדרך כלל חברה או מוצר. המונח מתייחס לסך כל העמדות, הרגשות והתפיסות הקיימות אצל הצרכנים לגבי המוצר. מטרתו של המשווק היא לייחס למותג ערכים חיוביים, כמו איכות, יוקרה, הנאה או תמורה טובה לכסף. המותג יכול להיות מענף מוצרי הצריכה, כמו ביגוד ומזון וכן מתחומים מגוונים נוספים כמו מחשוב, חפיצים למיניהם (חפיצים - גאג'טים = חפץ שאנו חפיצים בו), מוצרי חשמל ואלקטרוניקה, מכוניות, ריהוט, מסעדות, בתי מלון ועוד.

יש הרואים במותגים סמל למעמדו החברתי של האדם.

כתבו מאמר טיעון, ובו **הביעו** ביקורת כלפי עמדה זו. **נמקו** את דבריכם **ובססו** את הביקורת באמצעות דוגמאות.

מערכת הצורות

1. א. עיינו בפסקה ב ובפסקות ה-ז במאמר.
העתיקו למחברתכם את הטבלה שלפניכם, והשלימו בכל משבצת ריקה מילה מתאימה מפסקות ב, ה-ז.

הצורות	גזרת נחי ל"י/ה	גזרת חסרי פי"צ	גזרת עי"ו
הפועל	רוצה/רוצים, נתקשה, יקנו/יקנה	יוצרה, יוצרים	מתעוררת, להבין, עדים
השם	בילוי, היענות, כפייה,	היצע, ייצוג	מרוץ, קיום

ב. ציינו את השורש של כל אחת מן המילים שלפניכם. החג חל בשבוע זה, בלוי, הודיה, להשיג

ב. חל - חו"ל, בלוי - בל"י/ה, הודיה - יד"י/ה, להשיג - נש"ג

2. לפניכם שני משפטים, ובכל אחד מהם יש פועל מודגש.

(1) ביום זה מתחילה עונת הקניות הגדולה.

(2) השם "יום חופשי מקניות" מאפיין את מהותו של יום זה.

א. מה משותף לשני הפעלים מבחינת דרך ההיווצרות של השורש?

ב. הסבירו את דרך ההיווצרות של כל פועל.

2. א. השורשים של שני הפעלים הם שורשים תנייניים.

ב. שורש ראשוני < שם עצם/תואר בעל מוספית < שורש תנייני < פועל מהשורש התנייני

חל"ל	תחלה	תח"ל	מתחילה
אפ"י/ה	אופייני	אפי"נ	מאפיין

3. א. לפניכם ארבע מילים: מניע, משיגה, מעידה, ערים.

I. איזו מבין המילים יוצאת דופן מבחינת הגזרה? ציינו את גזרתה.

II. איזו מבין המילים יוצאת דופן מבחינת הבניין? ציינו את בניינה.

ב. אילו מבין המילים משמשות בשפה גם כפועל וגם כשם.

נסחו משפט לכל אחד מן השימושים (סך הכול - ארבעה משפטים).

3. א. I. משיגה - גזרת חפ"נ - שורש נש"ג, (כל השאר גזרת עי"ו מניע - נו"ע, מעידה - עו"ד, ערים - עו"ר)

II. ערים - בניין קל (כל השאר בניין הפעיל)

ב. מניע פועל - הוא מניע את גופו.

שם - המשטרה חוקרת את המניע למעשיו.

מעידה פועל - העדה מעידה בבית המשפט.

שם - שום דבר לא קרה! זו הייתה רק מעידה קלה. (כאן השורש מע"ד - גזרת השלמים)

4. לפניכם משפטים, ובהם פעלים מודגשים.

(1) הקדמה החומרית **מִישָׁנָה** ו**מִיתָרָה** מוצרים.

(2) אם האנטי-צרכנות **תְּצַלִּיחַ**, המשק **יְתַמוּטֵט**.

(3) הצרכן שבי **יִקְנֶה** את החולצה בלי **לִוְדָא** היכן היא **יִצְרֶה**.

מבין הפעלים המודגשים, העתיקו למחברתכם רק את הפעלים בעלי המשמעות הסבילה.

4. **יְתַמוּטֵט**, **יִצְרֶה**

5. העתיקו את הצורה המבטאת את ההגייה הנכונה של הפועל (כולל הניקוד) בכל אחד מן המשפטים שלפניכם, ונמקו את תשובתכם בשניים מן המשפטים.

(1) "...ולא **נִרְאָה** / **נִרְאָה** שאלו יצליחו להשפיע על אלו". (פסקה ח)

(2) "והיא **מְעִידָה** / **מְעִידָה** על חוסר הבנה בסיסית של חוקי הכלכלה". (פסקה ח)

(3) הדובר **בִּטָא** / **בִּטָא** את דבריו בצורה ברורה.

5. (1) **נִרְאָה** - בהווה עה"פ בגזרת נל"י/ה מנוקדת בסגול כמו נִדְמָה.

(2) **מְעִידָה** - המ"ם התחילית בבניין הפעיל בגזרת עי"ו מנוקדת בזכר בצירה (מְעִיד) ובנקבה וברבים בשווא כמו מְבִינָה, מְכִינָה.

(3) **בִּטָא** - בגזרת נל"א בעבר הגיית עה"פ היא כמו בגזרת השלמים - כמו סָפֵר, דָּבַר

6. לפניכם שבע מילים: הַנְּאָה, פְּלִדְלַת, הַתְּבוֹנְנוֹת, שְׁלִדְג, קְרַמְבו, בְּלוֹי, הַבֵּט.

א. I. מיינו את המילים לשתי קבוצות על פי דרך התצורה. תנו כותרת לכל קבוצה.

II. לאחת הקבוצות יש משמעות משותפת. מהי המשמעות?

III. מדוע אין משמעות משותפת לקבוצה השנייה?

ב. לפניכם רשימה של מילים נוספות: הַבְּעָה, פְּתָבָה, קְרוֹנוֹעַ, הַשְּׁנֹאָה, חֲמִשִּׁיר, חֲנִיּוֹ, שְׁנִיּוֹ, גְּזָרָה.

צרכו כל מילה, למעט אחת המילים, לכל אחת מן הקבוצות המתאימות מסעיף א.

ג. איזו מילה מרשימת המילים שבסעיף ב לא הצלחתם לצרף? הסבירו את תשובתכם.

6. א. I. (1) **גזירה מסורגת / שורש + משקל**: הַנְּאָה, הַתְּבוֹנְנוֹת, בְּלוֹי, הַבֵּט

(2) **גזירה קווית / מיזוג בסיסים (הרכב והלחם)**: פלדלת, שלדג, קרמבו

II. לקבוצת המילים של שורש + משקל יש משמעות משותפת של **שמות פעולה**.

III. לקבוצת השמות של מיזוג בסיסים אין משמעות משותפת, כי בדרך גזירה זו כל מילה נוצרה מבסיסים שונים, ואי אפשר ליצור משהו משותף.

ב. (1) **גזירה מסורגת / שורש + משקל**: הַבְּעָה, פְּתָבָה, הַשְּׁנֹאָה, שְׁנִיּוֹ, גְּזָרָה

(2) **גזירה קווית / מיזוג בסיסים (הרכב והלחם)**: קְרוֹנוֹעַ, חֲמִשִּׁיר, חֲנִיּוֹ

ג. חֲנִיּוֹ - בנויה בדרך תצורה שלישית: בסיס + צורן סופי סון (משמעות - אוספים = אוסף של מקומות חנייה)

7. לפניכם רשימת שמות: אָזְרָחוֹת, זְמִינּוֹת, מְעַרְבוֹת, הַתְּמוֹטוֹטוֹת, יְכַלֵּת, כְּמוֹת.
- העתיקו מן הרשימה שם פעולה בבניין התפעל.
 - העתיקו מן הרשימה שם פעולה בבניין פועל.
 - העתיקו מן הרשימה שם שדרך התצורה שלו היא בסיס שהוא שם עצם + צורן סופי סות.
 - העתיקו מן הרשימה שם שדרך התצורה שלו היא בסיס שהוא שם תואר + צורן סופי סות.
 - העתיקו מן הרשימה שם שנוצר בדרך של שורש ומשקל והוא אינו שם פעולה.
7. א. הַתְּמוֹטוֹטוֹת, ב. מְעַרְבוֹת, ג. אָזְרָחוֹת, כְּמוֹת, ד. זְמִינּוֹת, ה. יְכַלֵּת
8. לפניכם משפט מן הטקסט, ובו שמות מודגשים.
- לאחרונה מטפחים את הַצְרָכְנוֹת בישראל – יותר שְׂרוֹת, יותר אֲדִיבוֹת. הפכנו לצרכנים של תְּרִבּוֹת ושל בְּרִיאוֹת.
- מיינו את המילים לשתִי קבוצות על פי דרך התצורה שלהן.
 - בחרו מילה אחת מכל קבוצה ופרטו את דרך התצורה שלה.
8. א. I. שורש + משקל = שירות, תרבות II. בסיס + צורן סופי = צרכנות, אדיבות, בריאות
 ב. I. שירות – שר"ת + קטול, תרבות – רב"י/ה + תקטות II. צרכנות – צרכן + צורן סופי סות (בכל שלוש המילים הסיומת מציינת שם עצם מופשט)
- אדיבות – אדיב + צורן סופי סות
 בריאות – בריא + צורן סופי סות
9. לפניכם שני משפטים (1)-(2):
- צריך לחשוב על תוצאותיו ההֶרְסָנִיּוֹת של מְרוֹץ הצריכה העולמי.
 - אנו כבני אדם צורכים הרבה מוצרים חֲמָרִים.
- מה המשותף לשתִי המילים המודגשות מבחינת חלק הדיבור?
 - כתבו את דרך התצורה של שתי המילים המודגשות, ופרטו את כל מרכיביהן.
9. א. שתי המילים הן שמות תואר.
 ב. הרסניות: הרס (שם עצם) + נִי (צורן גזירה - שם תואר) + יוֹת (צורן נטייה - רבות)
 חומריים - חומר (שם עצם) + סִי (צורן גזירה - שם תואר) + סִים (צורן נטייה - רבים)
10. א. ציינו מהו התפקיד הדקדוקי של האות מ"ם בכל אחת מן המילים מְסַחֵר, מְסַחֵר, מְמַסְחָרִים.
 ב. הסבירו את דרך ההיווצרות של השורש במילה מְסַחֵר.
10. א. מסחור – אות שורשית, מסחר – מוספית (תחילית), ממסחרים – המ"ם הראשונה – תחילית, המ"ם השנייה – שורשית
 ב. שורש ראשוני < שם עצם/ בעל מוספית < שורש תניני < שם מהשורש התנייני
 סח"ר מסְחָר מסח"ר מְסַחֵר